

דשמיא, כי הבא לטהר מסייעין לו (יומא לח:), ואלמלא הקדוש ברוך הוא עזרו לא היה יכול לו (קידושין ל:).

וזהו כי יכרית בו את הגוים, רצה לומר המחשבות זרות והקלפות הנקראים בשם גוים*, אשר ר' אליהו נתן לה, רצה לומר שזה מתנה מהשם יתברך שנותן לה את ארצם, הינו הגשמיים שהשרשוך בהם*, וירשתה, רצה לומר שעל ידי תשובתך תוציא מהם הניצוצות הקדושות, 'חיל בלע ויקאנו' (איוב כ טו)*, וישבת בעריהם ובבתיהם, פרוש עריהם לשון 'עיר פרא' (שם יא יב), דהינו משובותיך שהיית כעיר פרא תשב הכל אל הקדשה, הן הדברים הגשמיים, ובבתיהם, רצה לומר ותגיע להדבקות והפנימיות העליון, וק"ל*. חסר כאן.

תבין לה הדרך. פרוש, אחר תראה שתכין ותרחיב לה דרך ישר להבורא, ושלשת את גבול ארצה, פרוש על ידי שתשליש את ימיך כאמרם ז"ל (קידושין ל:). לעולם ישליש בו, שליש במקרא, והיה לנוס

שמה כל רצח, פרוש לנוס לשון 'הרימו נס' (ישעיה סב י), פרוש על ידי זה תעלה ותגביה את כל הדברים אשר נרצחו, דהינו כל זמן שלא עשה תשובה אזי הן תורה והן התפלה לא פרחת לעלא ומטל כדבר הנרצח, ועתה תגביהנו ותנשאנו למעלה*, וזה דבר הרצח, פרוש הדבר הזה אשר היה נרצח עד עתה*, אשר ינוס שמה, פרוש ועתה תנשאנו ותגביהנו למעלה*, וחי, רצה לומר שתתן בו חיות*.

ואם תאמר מי יודע שהיה תחלה כמו דבר הנרצח*, ואמר הכתוב, זה האות*, אשר יפה את רעהו, רצה לומר מעשיך הקודמים הן תורות ותפלות שלך היו מכים את רעך, הוא הצדיק הנקרא רעהו לא היה יכול לסבל את מעשיך, ולא היו מקבלים על הבריות, בבלי דעת, פרוש בעבור שהיו בלי דעת*. ואם תאמר איך אדע שזה האמת, ואמר והוא לא שוא לו, פרוש כי ראינו שלא היה שוא לו מעולם, רק מחמת מעשיו המכערים, לכה מעשיך יקרבוך לתקן הכל, וק"ל*:

פרשת בי תצא

בי תצא בו וראית פשטיה בו (כא י-יא).

דהנה יש בני אדם אשר בכללות

אֲבִירֵיהֶם הֵם מוֹסְרִים נִפְשָׁם לַה' בַּתְּעִנִּית וְסִגּוּפִים וְכִדּוּמָה, אֲבָל בַּפְּרָטוֹת כָּל אֶבֶר וְאֶבֶר בַּפָּנִי עֲצָמוּ אֵינּוּ כָּרְאוּי וְנִכּוֹן, וְלִפְעָמִים נִכְשָׁל בָּהֶם, דִּהְיִינוּ בְּאִיזָה רֵאִיָּה וְהִסְתַּכְלוּת אוֹ דְבוּר וְשָׂאֵר דְּבָרִים שְׂאָדָם דָּשׁ בַּעֲקָבֵיו. * וְזֶהוּ רִמָּז בְּדִבְרֵי חֲז"ל (ובחים פו.) אֲבִירִים שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל הַמְּזֻבָּח, פָּרוּשׁ כִּנ"ל, שְׂאֲבָרִים פּוֹקְעִים וְנִכְשָׁלִים בְּאָדָם שֶׁהוּא זֹבֵחַ עֲצָמוּ לַה'. יַחֲזִיר, פָּרוּשׁ צָרִיף לַחֲזֹר וּלְתַקֵּן אוֹתָם לְקַדֵּשׁ כָּל אֶבֶר בַּפָּנִי עֲצָמוּ. *

וְזֶהוּ 'כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דְּבַר לְמִשְׁפָּט' כו' (לעיל יז ח). דִּהְיֶנָּה דְּבָרִים בְּטָלִים אֵינָם נִקְרָאִים בְּשֵׁם דְבוּר כָּלֵל, * כִּי אִם דְּבָרִים הַנוֹגְעִים לְדְבַר ה' וְתוֹרָתוֹ הֵמָּה יִקְרָאוּ בְּשֵׁם דְבוּר. * וְזֶהוּ 'כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דְּבַר', פָּרוּשׁ אִם יִפְרֹשׁ מִמֶּךָ הַדְּבוּר. * 'בֵּין דָּם לְדָם', דִּהְדָּם הוּא הַנּוֹתֵן כַּח וְתַאֲוָה לְאָדָם, * וְאִם יִהְיֶה בָּךְ שְׁנֵי מִינֵי דָמִים, דִּהְיִינוּ ב' כַּחוֹת, שְׁלִפְעָמִים יִתְגַּבֵּר כַּח הַיֵּצֵר הַטּוֹב וְלִפְעָמִים לְהַפּוֹךְ. 'דְּבָרֵי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֶיךָ', פָּרוּשׁ שְׁלֹא יִהְיוּ אֲבִירֶיךָ בְּמִזְגֵּה הַשְּׂוֹה, אֲלֹא הֵם מְרִיבִים זֶה עִם זֶה כִּנ"ל. 'וְקָמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם', רָצָה לֹאמַר אֶל הַצַּדִּיק הַשּׁוֹפֵט אֲמַת שְׁבִימִיָּה. 'וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ' (שם פסוק י) כִּפְשׁוּטוֹ. *

וְזֶהוּ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לִנְגֹּף וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ (להלן כב ח). דִּהְתוֹרָה הַקְדוּשָׁה נִקְרָאת בְּשֵׁם גֹּג, דִּהְיִג הוּא הַמְּגִן עַל הַבֵּית, * וְהַתוֹרָה מְגַנָּה וּמַצִּלָּה הָאָדָם (סוטה כא). * וְצָרִיף לְזֶה שִׁיְהִיָּה בְּהַכְנָעָה,

שְׁלֹא יִהְיֶה לְמוֹדוֹ לְהַתְּפָאֵר וּלְהַתְּגָאוֹת בַּפָּנִי בְּנֵי אָדָם. וְזֶהוּ מַעֲקָה לְשׁוֹן עֵמֶק וְהַשְׁפָּלָה, דִּהְיִינוּ הַכְנָעָה תִּשְׁיִים לִגְגֹּף הִיא הַתוֹרָה. וְלֹא תִשְׁיִים דָּמִים בְּבֵיתְךָ, פָּרוּשׁ כִּנ"ל, שְׁלֹא יִהְיֶה בָּךְ שְׁנֵי מִינֵי דָמִים וְכַחוֹת, * רַק הַכֹּל כַּח אֶחָד כָּלוּ לַה'. * כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ * פָּרוּשׁ, כִּי אִף הַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה, תִּפֹּל מִמֶּךָ וְלֹא תִתְקִים וְלֹא תִפְעַל כָּלֵל. * הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ, פָּרוּשׁ אֲשֶׁר מִן הָרְאוּי הִיָּה שְׁעַל יְדֵי הַדְּבַר הַזֶּה יִפְּלוּ וְיִשְׁלְכוּ אַחֲרֵים, דִּהְיִינוּ הַדִּינִים וְהַקְּלָפוֹת, * וְחִלְלָה אִם יִהְיֶה כַּח אַחֵר מְעַרְב בּוֹ תִּפִּיל גַּם אוֹתוֹ הַדְּבַר שְׁלֹא תִפְעַל כָּלֵל. * וְלָכֵן צָרִיף הָאָדָם לְתַקֵּן כָּל אֶבֶר וְאֶבֶר, עַד אֲשֶׁר יִבִּין בְּשִׁכּוֹל בַּעֲצָמוֹ שֶׁהוּא מַחֲסֵר בַּעֲבוּדָתוֹ וְכָל מַעֲשָׂיו אֵינָם מִתְקַנִּים עַל מַכּוֹנָם.

וְזֶהוּ כִּי תִצֵּא לְמִלְחָמָה כו', דִּהְיִינוּ מִלְחָמָה הַיֵּצֵר הָרַע. * וְנִתְּנָה ה' בְּיָדְךָ, פָּרוּשׁ אֲזַכְּשֶׁר יִתֵּן ה' אוֹתוֹ בְּיָדְךָ, דְּאִלוּלֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הִיָּה יָכוֹל לוֹ (קידושין ל:). * וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָה אִשָּׁה יָפֶת תֹּאֵר, דְּאִיתָא (זוהר חדש צו.) דִּהַנִּשְׁמָה נִקְרָאת יָפֶת תֹּאֵר, פָּרוּשׁ אֲזַ תִּרְאֶה וְתִבִּין בַּעֲצָמָךְ שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא בְּשִׁבְיָה, שְׁלֹא יִצְאָתָה עֲדִין יְדֵי חוֹבְתָהּ כָּלֵל, * וְחִשְׁקָתָ בָּהּ, וְק"ל:

אוֹ יֹאמַר כִּי תִצֵּא כו'. דִּהְיֶנָּה הָעֵקֶר עֲבוּדָת הָאָדָם לְהַבּוּרָא בְּרוּךְ הוּא בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה, וְאַהֲבָה הִיא הַמַּחֲשָׁבָה, דִּהְיִינוּ לְחֹשֶׁב רוּמָמוֹת הָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה מַכְנִים בְּלָבוֹ אֶהְבָּה שְׁלֵמָה, כִּי בְּמַחֲשָׁבָה אֶפְשָׁר לְצִיר אִף דְּבַר שְׁלֹא רָאָה מֵעוֹלָם. וְאַחֵר כָּךְ

זרות כמו בשעת התפלה. אבל לא כן הצדיק השלם, אשר נפשו דבוקה תמיד באהבה בחשבו תמיד רוממות אל, אהבה כזאת אינה בטלה לעולם.

וזהו כי תצא, פרוש כאשר תצא חוץ לשיטה, דהיינו שמדבר בתפלה ויוצא עם מחשבתו חוצה, תגרם לעצמו למלחמה זו מלחמת יצר הרע. על איבה, רצה לומר בשביל שאהבה זרה החיצונית נעשה לה לאויב. ואמר הכתוב ונתנו ה' בידך, דהיינו על ידי תשובה שתתקן את מעשיך ומחשבותיך שתהיה דבורך ואהבתך אחד. * אז ושבת שבו, דהיינו השבית ששבת כבר וטרפה הקלפה לעצמה, תוציא את הכל אל הקדשה. * ואני נותן לך עצה, לחשב בעת תשובתך להוציא את כל העבודות והתפלות שלך העשוקות בהקלפות ותביאם אל הקדשה, וק"ל:

כי תחיו לאיש שתי נשים בו והיה הבן הבכור לשנואה (כא טו). לכאורה מלת והיה אינו מדקדק, שהוא לשון ודאי, והכי הוי ליה למימר ואם יהיה הבן הבכור בו. * ונראה לפרש, דהנה המחשבה נקראת אשה, שהמחשבה מוליד את המעשה. * והנה יש שתי מחשבות, אחת היא מחשבה הקדושה, ואחת היא מחשבה זרה. * ואמר הכתוב כי יהיה לאיש שתי נשים, שיהיה מערב בטוב ורע מחשבה קדושה ומחשבה זרה. וזהו אחת אהובה ואחת שנואה. *

צריך לראותו שפלותו והיא היראה, והיראה היא הדבור והמעשה, שלפעמים האדם מדבר ועושה איזה מצוה מחמת יראה, או מיראת האדם שמתירא שענש יענשו אותו בעברו על דת ישראל, או מיראת ה' יתברך. וזהו שאנו מסדרין בברכת קריאת שמע כלם אהובים כו', שהוא שבח המלאכים, זה הוא כדי לעורר אהבה, ואחר כך אנו אומרים עונים באימה כו' ביראה, לעורר היראה. ואחר כך תפלה בלחש, וזו היא אהבה שלמה.

אמנם יש בני אדם שיש להם אהבה אחרת, דהיינו שיש להם מחשבות זרות, ובדאי זו היא אהבתם, שאותו הדבר שהוא אוהב כונס במחשבתו. והאדם הזה שעושה מצוה או מתפלל מחמת יראת אדם, התפלה הזאת מביאה אותו לאהבה החיצונית וזרה, כי דבורו מעורר אהבתו וכל מחשבותיו להרהר בהם בעת תפלתו יותר מלאחר התפלה, שאין מחשבותיו מרבים כל כך אחר התפלה רק דוקא בשעת התפלה. ונמצא אחר התפלה אהבתו החיצונית בטלה. וזהו דאמר התנא (אבות פ"ה מט"ז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, כי דבר מלשון דבור, דהיינו אהבה החיצונית שהיא תלויה בדבור כנ"ל, שדוקא בשעת התפלה באים לו כל מחשבותיו הזרים הנאהבים לו, בטל דבר, דהיינו אחר תפלתו בטלה, שאין לו כל כך מחשבות

ואמר הכתוב ויהי הן הכפר לשנואה, רצה לומר שזה הוא בודאי שהבן הנולד מהשנואה, דהיינו המעשה הבאה מהמחשבה זרה שזה נקרא בן, הוא יהיה הבכור שידו על העליונה. * והיה ביום הנחילו את בניו, פרוש כשיגיע יום שינחיל את בניו, הם המעשים טובים להעלותם לה'. לא יוכל לכפר את בן אהובה על פני בן השנואה הכפר, * לכפר הוא מלשון בפורים, דהיינו שלא יוכל לעשות שום מצוה בשלמות. * על פני בן השנואה הכפר מחמת שבן השנואה הוא הבכור. לכן שמר עצמו במאד מאד, וקדש וטהר עצמו לזכך את מחשבתו כדי שתוכל לעשות מצוה בשלמות, וק"ל:

בי יקרא מן צפור כו' (כ ו). יראה לפרש, דהנה כל מעשינו ועבודתנו להשם יתברך ברוך הוא הוא להמשיך אותו להעולמות, דהיינו שאנו מכנים את בוראנו ברוך הוא 'עיני ה' (לעיל יא יב), 'יד ה' (שמות ט ג), * וחס ושלום לדמות אותו בשום דמיון בעולם, אך העולמות נקראים בן, והיינו כשהצדיק רוצה להמשיך לעולם איזה דבר הצרף, דהיינו פרנסה צריך לעורר המדה הנקרא יד ה', וכן בכל דבר צריך לעורר המדה שאותו דבר שייך לה, וכשהצדיק ממשיך את הבורא ברוך הוא להעולמות זה הוא היחוד. *

וזהו דאמרינן בגמרא (חגיגה יא:) אין דורשין במרכבה ביחיד, אלא אם כן

הוא חכם ומבין מדעתו, פרוש אין דורשין להמשיך יחידו של עולם להביאו להמרכבה שלו, אלא אם כן מי שהוא במדרגה הזאת להמשיך השפעות ממדת חכמה ובינה. מדעתו, שהוא דעת שלישית המכרעת, כמאמר חז"ל (קידושין מ:) עשה מצוה אחת מכריע כל העולם לכף זכות, דהיינו שיהא העולם בעיניו כאלו הוא מחצה על מחצה, ובעשותו מצוה אחת מכריע כל העולם לזכות. והוא המכריע על ידי הדעת שבו, שהוא 'דע את אלקי אביך ועבדהו' (דה"א כח ט), שעובד השם יתברך בדבקות ובדעת. *

וזהו 'חצות לילה אקום להודות לך' (תהלים קיט סב), פרוש העולם הזה נקרא 'לילה', ואמר דוד המלך עליו השלום, בעיני הוא העולם הזה 'חצות', רצה לומר מחצה על מחצה, לכן 'אקום להודות לך' כדי להכריע את העולם בדעתו. וזהו דעת קנה הכל קנה (ראה נדרים מא. ויק"ר א ו), פרוש כשהצדיק קונה לעצמו הדעת, שהוא הכרעה לזכות, גורם להשם יתברך שקונה הכל, היא המדה הנקרא 'כל', קונה לעצמו והשגחתו עליה. וזהו שאנו אומרים בברכות ראשונות מהתפלה 'וקנה הכל וזוכר חסדי אבות', והיינו כשהקדוש ברוך הוא קונה לעצמו מדת כל, על ידי זה זוכר חסדי אבות, שהם היו כלם במדה הזאת כמו שאנו אומרים (ברכת המזון) אברהם בכל יצחק מכל כו'. וכמו שנאמר (בראשית כד א) 'וה' ברח את אברהם בכל'. יצחק אמר

'וְאֵכֶל מִכֹּל' (שם כז לג). יַעֲקֹב אָמַר 'יֵשׁ לִי כֹל' (שם לג יא), רָמַז עַל הַמִּדָּה הַנִּלְכָּד פִּידוּעַ.

וְאִיתָא (חגיגה יא:) אֵין דּוֹרְשִׁין בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּשָׁנִים. יֵרָאֶה לְפָרֶשׁ, הִנֵּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא וַעֲשֶׂה אֶת עוֹלָמוֹ וַעֲוִשָּׁה בּוֹ כְּרִצּוֹנוֹ, וְלַעֲמֶת זֶה בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַצַּדִּיק שִׁיכוֹל לְבַטֵּל גְּזוּרוֹתָיו. * וְהִנֵּה אֵיךְ אִפְשָׁרִי שִׁיבַטֵּל הַגְּזוּרוֹת שֶׁכָּבַר נִגְזְרוּ בְּשָׁמַיִם בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים. אֵךְ הוּא כֹאשֶׁר כִּתְּבָנוּ כִּמָּה פְּעָמִים, 'בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ' (תהלים לג ו) דִּהְיִינוּ הַצַּדִּיק עַל יְדֵי עֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה לַשְׁמָה וּמַחְדֵּשׁ בֵּה חֲדוּשִׁים, נַעֲשׂוּ שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וַעֲוִשָּׁה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. וְנִמְצָא מִמִּילָא הַגְּזוּרוֹת בְּטָלִין, שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאוֹתָן הָעוֹלָמוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ מִחֲדָשׁ. * וְאֶמְרִינֵן בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (ח:) בִּימֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי הָיָה כִּפְּנָא וּמוֹתָנָא, אָמְרוּ הֵיכִי נַעֲבֹד, נִבְעֵי עַל תְּרוּוֹיָהּוּ אֵין מִבְּקָשִׁין עַל שְׁנֵי דְּבָרִים כֹּאחֵד, עֵין שָׁם. וְזֶהוּ 'אֵין דּוֹרְשִׁין בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית', רָצָה לֹמַר כִּשֶּׁהַצַּדִּיק רוֹצֵה לְדַרֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, עַל יְדֵי עֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה לְחֲדָשׁ שָׁמַיִם חֲדָשִׁים, לְבַטֵּל הַגְּזוּרוֹת וּלְהַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל. אַל יִדְרֹשׁ בְּשָׁנִים, דִּהְיִינוּ לְבַקֵּשׁ עַל שְׁנֵי דְּבָרִים כֹּאחֵד, כִּי אִם יִדְרֹשׁ כָּל דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. *

וְזֶהוּ פֶּרוּשׁ הַפֶּסוּק בִּי יִקְרָא קֹן צַפּוֹר בּו'. דִּהְעוֹלָמוֹת נִקְרָאִים קֹן צַפּוֹר, עוֹלָם הָעֲלִיוֹן נִקְרָא קֹן צַפּוֹר בְּמִרְכָּבָה עֲלִיוֹנָה, כְּדֵאִיתָא בְּזֵהר הַקָּדוֹשׁ (פ' בלק קפד:) 'בְּלֶק בֶּן צַפּוֹר' בְּלֶק הָיָה קוֹסֶם יוֹתֵר מִבְּלָעַם, כִּי

הָיָה לוֹ אַחִיזָה בְּצַפּוֹר בְּמִרְכָּבָה טְמֵאָה, וּבִהְיָ צַפּוֹר יָדַע כֹּל, וְאֵת זֶה לַעֲמֶת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים. וּמִלְמַד הַכְּתוּב לְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה הַזֹּאת, לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא לְהַעוֹלָמוֹת הַנִּקְרָאִים קֹן צַפּוֹר. * לְפָנֶיךָ, רָצָה לֹמַר זֶה הַדָּבָר מוֹכֵן לְפָנֶיךָ, וְתוֹכֵל לְפַעֵל כְּנִל.

וְאָמַר הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן שְׂאֵלָה בְּדִרְךָ, פֶּרוּשׁ כָּעֵת שֶׁאֲנַחְנוּ בְּגִלוֹת הַמֶּר הָאֵיךְ נַעֲשֶׂה, אִם נִבְקֵשׁ רַחֲמִים עַל גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה אוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי שְׁנֵי דְּבָרִים כֹּאחֵד אֵי אִפְשָׁר לְהַתְּפִלֵּל כְּנִל, וְאִיזָה מִקֵּן קוֹדֶם. * וְזֶהוּ בְּכָל עֵין אוֹ עַל הָאָרֶץ, רָצָה לֹמַר אִם יֵהֵא עֶסְקָנוּ וַעֲבוּדְתָנוּ בְּעָבוּר כָּל הָעֵין הִיא הַשְּׂכִינָה הַנִּקְרָאֵת כָּל וָעֵין, * אוֹ אִם יֵהֵא עֲבוּדְתָנוּ 'עַל הָאָרֶץ', עַל דְּבַר אַרְצִיּוֹת צָרָכֵי עַם יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִים אֶפְרָחִים אוֹ בִּיצִים כְּדֵאִיתָא בְּזֵהר (שם רנ:). וְאָמַר הַכְּתוּב, בּוֹדֵאֵי הַשְּׂכִינָה קוֹדֶם יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי וְהָאִם רִבְצָת עַל הָאֶפְרָחִים כּו', הֵינּוּ הַשְּׂכִינָה הָאִם שְׁלָנוּ רוֹבְצָת וּמִגְנָה תְּמִיד עָלֵינוּ בְּגִלוֹת הַמֶּר.

וְאָמַר הַכְּתוּב, אֲנִי נוֹתֵן לָךְ עֲצָה לֹא תִקַּח הָאִם עַל חֲבָנִים, רָצָה לֹמַר לֹא שְׁתֵּהֵא כָּל מַחֲשַׁבְתְּךָ וּתְפַלְתְּךָ עַל הַשְּׂכִינָה לְבִדָּה. * אֵלֹא שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאִם (פסוק ז), דִּהְיִינוּ שְׁתֵּהֵא מַחֲשַׁבְתְּךָ זֹכָה וְטֵהוֹרָה, וְעַל יְדֵי זֶה תַּעֲלֶה אֶת הַשְּׂכִינָה לְמַעְלָה, לְשַׁלַּח אוֹתָהּ לִיחְדָּא אוֹתָהּ עִם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. * וְאֵת חֲבָנִים הֵם הַיִּשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִים בָּנִים לְמִקּוֹם. תִּקַּח לָךְ תְּתַפַּלֵּל עֲלֵיהֶם

רחמים וחסדים וכל טוב. כאמור (תהלים קלו ז) 'לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו', דהיינו שעשה את האור למען יהיה לעולם חסדו, כי בכל יום מחדש עלינו חסדים. * ונמצא ראיתו של השם יתברך בהאור היה כדי להשפיע כל טוב לישראל.

ואנחנו המקבלים את הטוב, צריכין גם כן להיותנו דומים להשם יתברך ברוך הוא לקבל את הטוב על ידי הראיה. ואמנם זאת בלתי אפשר רק על ידי השמיעה, דהיינו כמאמר הכתוב (לעיל ו ו) 'אשר אנכי מצוץ היום', ופרשו רבותינו (ספרי לג) 'שִׁיְהִי דברי תורה בעינך כחדשים, כאלו עומד בכל יום על הר סיני ומקבל התורה. ונמצא מדמה עצמו להבורא ברוך הוא גם כן בחדוש בכל יום. * וזהו 'מסיר אָזְנוֹ מִשְׁמַע תֹּרָה' (משלי כח ט), דהיינו שאין מחשבתו זכה וטהורה לחשב זאת בכל יום כאלו שומע התורה מסיני. גם תפלתו תועבה מחמת שתפלתו מטורפת ומערבת במחשבות זרות, רק צריך שיהא מחשבתו תמיד כאלו היום שומע ומקבל התורה, ועל ידי זה יכול לקבל השפעת הטוב שהקדוש ברוך הוא מחדש בכל יום. דהנה כתיב (בראשית א לא) 'יום הששי', ודרשו חז"ל (שבת פח.) הששי הידוע, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית על מנת שיקבלו ישראל את התורה שנתנה בששי בסיון. ונמצא כשאדם חושב ומדמה לעצמו כאלו היום שומע התורה, הוי ליה כאלו היום נברא העולם, ואז השגית

להשפיעם כל טוב. וזה אפשר לעשות כאחד, דהיינו המחשבה על השכינה והתפלה על ישראל. ומחשבתך תפעל להעלות את השכינה כפי הגעת מדרגתך. * וזהו שלח תשלח, כפל, לרמז שתתחזק ותאמץ תמיד במחשבותך כנ"ל, ולא תאמר כבר יצאת ידי חובתך, כי הוא דבר שאין לו סוף, וכל עוד שתתחזק יותר תעלה את השכינה למעלה למעלה והתפלה תפעל על ישראל. והבן:

בי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך (כח ח). * ומתחלה נבאר הפסוק (בראשית א ד) 'וירא אלקים את האור כי טוב', * הנה לכאורה המשמעות, אחר שנתהוה האור, ראה השם יתברך את האור כי טוב. * וחלילה לחשב ולומר על הבורא ברוך הוא, האחד הפשוט האמתי בלי שום השתנות, לומר שמתחלה לא ראה ועכשיו ראה כי טוב. אמנם כי כן האמת, שהשגחתו וראיתו של הקדוש ברוך הוא להיות כל דבר בטוב, וכל מקום שהוא משגיח הוא למען היות בדבר בטוב ובשלמות. *

וזהו 'וירא אלקים את האור', דהיינו שהשגיח עליו בעין השגחתו, 'כי טוב' למען היות טוב. * וזה הוא שאנו אומרים בברכת קריאת שמע 'ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', * רצה לומר באותו טוב שהשגיח על האור, מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, דהיינו בכל יום מחדש עלינו ישראל

הקדוש ברוך הוא להיות טוב. ונמצא בכל יום הצדיק ממשיך הטוב ההוא. *

וזהו ראה שאין רשעים כדאי להשתמש באור וגנוזו לצדיקים לעתיד לבוא (חגיגה יב). * וכבר דקדקו קדמונים להבין באיזה מקום גונזו השם יתברך את האור, והלא האור היה מסוף העולם ועד סופו והיכן גונזו. * אך אפשר לומר על פי הדברים הנ"ל, דהנה השם יתברך השגיח בראיתו על האור כדי להיות טוב כנ"ל, ונמצא גם הרשעים יהיה להם הנאה מהטוב ההוא, * מה עשה הקדוש ברוך הוא וגנוז את הטוב באור לצדיקים לעתיד לבוא, דהיינו בכל עת שיצטרכו יהיה עתיד ומזמן להם הטוב כנ"ל, שמחדש עליהם בכל יום חסדים על ידי מחשבתם הטוהרה שמחשבים בכל יום כאלו שומעים התורה בסניי. *

וזהו כי תבנה בית חדש, דהיינו הפנימיות של אדם נקרא בית, כשתבנה הפנימיות שלך על ידי מחשבות טהורות. * חדש, רצה לומר צריך אתה שיהיה דברי תורה חדשים עליך כנ"ל. * ועשית מעקה לנגד, פרוש וצריך אתה שתעמיק ותשפיל את גבוהותך. * מעקה לשון 'ממעמקים' קראתיך' כו' (תהלים קל א). ונג רמז לגאות, כמו הגג שהוא גבוה, וכשישפיל את עצמו אז יבנה ביתו בצדק. והבן:

כי ימצא איש נערה כו' (כב כח). נראה לפרש על דרך הרמז, דאיתא בכתבים

שלפעמים יזכה הצדיק על ידי מעשיו שתבא אליו נשמה בעבור, מנשמת צדיק גדול רק שחסר איזה נדנוד משלמות המצוה או מהתמימות. ובאת הנשמה אל הצדיק בסוד העבור עד שעושה המצוה הזאת שחסר בה, ואז חוזרות והולכת למקומה. * לפעמים אם הצדיק הזה שהנשמה מתעברות בו הולך בצדקתו בתמימות, אזי אינה הולכת מאתו ומסיעת לו לעבודת הבורא יתברך, וזה נקרא בשם מציאה. *

וזהו כי ימצא איש, רצה לומר הצדיק נקרא איש, אם ימצא מציאה דהיינו עבור נשמת צדיק. נערה לשון 'ינערו רשעים מן הארץ' (איוב לח יג), רצה לומר שעל ידי זה יפעל לנער ולגרש את כל הרשעות והרעות מישראל. בתולה, דהיינו על ידי שיחדש חדושין דאורייתא, לשון קרקע בתולה (ע"ז לב), דהיינו שיחדש דבר חדש בתורה הקדושה. * אשר לא ארשה, דאיתא בגמרא (פסחים מט:): הלומד תורה בפני עם הארץ כאלו בועל ארוסתו בפניו, * ולא כן הצדיק, שלא למד תורה בפני עם הארץ ולא לשום פניה שזו למוד שלא לשמה, רק שלומד תורה לשמה. * ותפשה, פרוש שיתפש את הנשמה שלא תלך מאתו. ושכב (עמו) [עמה] דהיינו שתשכן עמו. * ונמצאו, פרוש שיהיה מציאה, דהיינו להצדיק הזה ולהנשמה המתעברת. * ונתן לאבי הנערה (חסר כאן קצת) *

ולא הגעת לה, רק כפי מדרגתך כן תעלה בה ולא יותר. * שבועה, רצה לומר איך תדע זה אם הוא כפי מדרגתך או יותר, ואמר הכתוב פרוש כשתראה שאתה שבע מזה מאד מכל תענוגים ומעדנים. * ואל בליך לא תתן, הכתוב מזהירך שלא תתענג גופך מזה, על דרך שאמר התנא (אבות פ"ד מ"ה) ואל תעשם עטרה להתגדל בהם. *

וזהו כי תקצר קצירך בשדה בו' (להלן כד יט), דהעוסקים בסודות התורה נקראים מחצדי חקלא (וזהו ח"ג כז:). * ואמר אם תרצה להיות במחצדי חקלא, * וזהו שדה, רצה לומר שדה תפוחים, * ושבת עמר בשדה, עמר כמו אמר באל"ף, שענין מתחלף באל"ף באותיות אחע"ה, רצה לומר שעדין תשכח איזה עמר קדוש הנוגע בזה, ועדין לא הגעת למדרגה זו להיות ממחצדי חקלא. * ואמר הכתוב לא תשוב לקחתה, רצה לומר גם אם התחלת לא תשוב עוד לקחת את המדרגה הזאת עד אשר תגיע אליה. לגר ליתום ולא למנה יהיה, רמז, צדיק כזה שהוא כגר בעולם הזה, ואין לו שיכות עם העולם, והוא מקנע ושפל כיתום, * ודואג על גלות השכינה, לו ראויה המדרגה הזאת. למען יברכה ה' בו, פרוש, הכתוב מבשרך שגם תתברך על ידי זה שתמשך עצמך ממדרגה אשר אינה ראויה לה עדין.

ונחזור להפסוק הנ"ל כי תבא בקמת רעה, פרוש אם תזכה לבוא למדרגה גדולה כזו שתהיה קומה שלמה, שכל

וזהו לא תראה את שור אחיך או שיו נדחים (לעיל פסוק א). דיש צדיק הנקרא שור, * לשון הסתכלות, על דרך אשורנו ולא קרוב' (במדבר כד יז), דהיינו שמסתכל תמיד ברוממות האל יתברך, * ויש צדיק הנקרא שוה, דהיינו שהולך בתמימות. נדחים, פרוש שנדחו ממקומם ובאו אליך בסוד העבור, מחמת שחסרו קצת בעבודתם להבורא יתברך כנ"ל. * והתעלמות מהם, רצה לומר ותרצה להתעלם. לכן אני מזהירך השב תשיבם לאחיה, רצה לומר שתראה לתקנו, כי הנשמה המתעברת בו מודיע לו מה שחסרה במצות ה' כדי לתקנה. *

ואם לא קרוב אחיך אליך (שם פסוק ב), רצה לומר שאין לה קרבות עמך להודיע לך. ולא ידעתו מה שחסר, * והוא מחמת שמעשיך עדין אינם בשלמות כל כך. ואספתו אל תוך ביתך, פרוש, הכתוב מזהירך שתראה לאספה אל תוך ביתך, דהיינו שתוסיף שלמות במעשיך. והיה עמך, רצה לומר ותהיה הנשמה עמך. עד דרש אחיך אתו, רצה לומר עד שתדרש אשר יחסר לו. והשבתו לו, רצה לומר שתתקננו, וק"ל:

כי תבא בכרם רעה בו' (כג כה). נראה לפרש, ד'כרם ה' צבאות' (ישעיה ה ז) הוא סודות התורה, הוא זין המשמר בענבים. ואמר הכתוב, אם זכית לבוא לסודות התורה, * ואכלת ענבים בנפשך, רצה לומר כפי מדרגתך, שלא תעלה במדרגות אשר עדין

אבריו וגידיו מקדשים ומתקנים להשראת שכינה וקדושה. * וקטפת מלילת, פרוש תזכה להוציא הקדושה 'מלילת' דהיינו מהקלפה, על דרך 'חיל בלע ויקאנו' (איוב כ טו):

כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור בו' (כג יא). על דרך הרמז, שהתורה הקדושה מרמזת על איש צדיק ההולך בדרכי השם יתברך, אבל עדין אינו טהור בכל מחשבותיו. * וזהו כי יהיה בו' מקרה לילה, שארע לו מקראות של שפלות וחטאים חלילה הנקראים לילה, דהיינו שאין גופו טהור לגמרי, שיהיה נשמר מטמאת קרי חס ושלום, ועיניו מלהסתכל הסתכלות לא טובות ומלראות ברע, ואזניו משמע, ופיו מלדבר דבר שאינו צריך גבוה לעבודתו ויראתו יתברך שמו. ויצא אל מחוץ למחנה, פרוש הכתוב משיאו עצה, מאחר שיצא חוץ למחנת קדושים צריך לתקן עצמו במדרגת תחתונות, שלא יאחז בדרכי הצדיקים הקדושים האמתים, העוסקים בסודות עליונים ביראתם ובאהבתם שלמה בלי שום סיג ונדנוד חטא והרהור עון כלל, * ולא כן הוא שמחשבתו פגומה ואינה צלולה בקדושה, ואבריו אינם מתקנים, ואין יכנס בהיכלא דמלכא לחפש ולפשפש באוצרות המלך הם הסודות התורה הקדושים העליונים, ואדרבה חס ושלום קנאים פוגעים בו, הם הקלפות החיצונים, ומתאחזים בו להחטיאו ולהכשילו יותר חלילה.

ולכן צריך לתקן את נפשו ואבריו באיזה ענינים שהם מחוץ למחנה הקדושה העליונה, * דהיינו שישגף עצמו באיזה סגוף, ויתחרט וישוב ויזהר וישמר עצמו מהדברים המביאים אותו לידי חטאים הנ"ל, ויראה להתאמץ ולהתחזק להצליל את מחשבותיו ולדקדק במעשיו, ולהסתכל בהם אם הם עשויים באמת בלב שלם בלי שום תערובות חמץ וסיג ופסלת, ושיהיה מעשיו בדרך אמת בלי שום ערבוב טוב ורע, ולדבק עצמו בהתורה הקדושה ולעסוק בה בטהרה לטבל עצמו בעת שצריך טבילה. * ואז יתלהב לבו בקרבו לדבקות והתלהבות בהירות קדושה עליונה.

וזהו פונת הפסוק והיה לפנות ערב (שם פסוק יב), רצה לומר כאשר יפנה את התערובות הרע שהיה בו כנ"ל, * ורחץ במים רמז להתורה הקדושה הנקרא מים (תענית ז). וגם מים כפשוטו, שיעסק בתורה בטהרה בטבלו במים כנ"ל. ואז וכבא השמש, רצה לומר כשיבוא לו הבהירות והתלהבות. * יבא אל תוך המחנה, פרוש אז יבוא אל פנימיות המחנה, הם הסודות העליונים, וק"ל:

כי יהיה ריב בין אנשים בו' (כה א). על פי המוסר, לאדם אשר אינו במזג השווה, רק לפעמים יצרו מתגבר עליו כענין ריב, ואין שלום בעצמיו על דרך שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לח ד) 'אין שלום בעצמי' כו'. וננשו אל המשפט, רצה לומר אל הצדיק שהוא שופט אמת. ושפטום

את רשעתו שלא תשוב עליו עוד, ויבוא לידי תשובה שלמה.

ארבעים יכנו (פסוק ג). פרוש, הכתוב מלמדו להצדיק ברצותו להחזירו בתשובה שלמה, אז יחזיק עצמו לצדיק גמור. ולזה רמז 'ארבעים', עין יפה אחד מארבעים (תרומות פ"ד מ"ג). אף על פי שצריך אדם להחזיק עצמו לבינוני תמיד, אבל בשעה זו צריך להחזיק עצמו לצדיק גמור, כדי שלא יוסיף על רשעתו עוד יותר. וזהו פן יסיף להבתו על אלה מכה רבה, פרוש, שתוסיף עליו יותר מכות רבות וננשים אם לא יכתת את רשעתו לגמרי שלא יעשה כזאת עוד, ונקלה אחיד לעיניו, רצה לומר ותגרם לעצמו לצאת מן הגן עדן לראות את יסורי אחיד איך הוא קלוי באש של גיהנם, לכן תראה לכתת את רשעתו לגמרי שלא ישוב אל רשעתו, וישוב בתשובה שלמה ויזכה לנעם עליון, וק"ל:

באפן והצדיקו את הצדיק, פרוש שהצדקות יעלה וינשא למעלה, והרשיעו את הרשע, פרוש שהרשעות שעשה ירשיע מאד להוכיח אותו בפניו את רשעתו, ויגדיל בעיניו מאד את הרשעות. וזה שאמרו חז"ל (מכות ב:) והצדיקו את הצדיק דמעיכרא, רצה לומר הצדקות שעשה מתחלה יצדיק. *

והיה אם בן הכות הרשע (פסוק ב) פרוש בן לשון בינה, רצה לומר כאשר יזכה הצדיק לבוא למדרגת בינה ששם היא עקר התשובה. * הבות הרשע, פרוש אזי יכה ויכתת את הרשעות. * והפילו השפט, פרוש שיפיל את הרשעות שלא תשוב אליו עוד. והכהו לפניו, פרוש שהצדיק יכתת בפניו את הרשעות. כדי רשעתו במספר, פרוש על ידי שהצדיק יספר בפניו עברות כאלו כפי רשעתו שעשה, ויגנה בפניו המעשה התעותעים, על ידי זה יכתת

פרשת כי תבוא

יבוא הצדיק במדרגת אהבה. ויש צדיק שגם בימי החל עובד ה' באהבה, וזה הצדיק נקרא בשם שבת, כדאיתא בזהר הקדוש (רע"מ פר' צו כט). תלמיד חכם נקרא שבת, והיינו כי שבת היא בחינת אהבה,

והיה כי תבוא בו' (כו א). נראה לפרש, דהנה יש שני מדרגת צדיקים, יש צדיק עובד ה' מיראה כל ימות החל, ובהגיע שבת קדש נתוסף עליו קדשה יתרה שעובד מאהבה, כי בחינת שבת היא אהבה, ובא